

Проблеми територіального розвитку

УДК [332.122:338.43]:332.144

Є.І. Бойко

Концептуальні підходи до прогнозування розвитку сільських територій

Висвітлені проблемні питання прогнозування розвитку сільських територій, окреслено їх особливості, визначено основні передумови для проведення прогнозних розрахунків. Обґрунтовано доцільність використання методів системного аналізу та економіко-математичних моделей для побудови прогнозів розвитку сільських територій.

Ключові слова: сільські території, прогнозування, розвиток, економіко-математичне моделювання.

Вітчизняний досвід прогнозування засвідчує, що задовільна траєкторія розвитку визначальних процесів досягається за умови стабільності тенденцій зміни наслідків впливу зовнішніх і внутрішніх чинників на відтворювальні процеси підприємств, організацій, територій.

Періоди стабільності тенденцій розвитку суб'єктів господарювання будь-якого рівня тяжіють до монотонного зростання середніх величин приростів. Будь-які збурення зовнішніх і внутрішніх чинників призводять до заміни монотонних тенденцій зростання на великі і малі відхилення величин росту, змінюючи саму динаміку розвитку та співвідношень у взаємозалежних показниках горизонту прогнозування. Внаслідок цього зменшується період надійного передбачення наслідків розвитку та обмежуються можливості використання апробованих і простих методів прогнозування, зокрема екстраполяції часових рядів. В таких випадках можна дещо згладити різні відхилення в прогнозних розрахунках за допомогою трьох основних варіантів розвитку систем: оптимістичного, середнього, песимістичного. Причому найвірогіднішим вважається середній варіант, оскільки він розраховується на основі найбільш ймовірної гіпотези розвитку відтворювальних процесів.

В сьогоdnішніх умовах нестабільності як зовнішнього, так і внутрішнього середовища багатоваріантність прогнозних розрахунків особливо важлива, оскільки надає можливість побудувати траєкторії розвитку з наближеним врахуванням існуючих обставин. Особливо негативним чинником для розробки реальних прогнозів є відсутність чітких програм щодо реалізації задекларованих реформ.

Особливо вказані обставини стосуються прогнозування розвитку сільських територій. Сільська територія характеризується багатofункціональністю, що обумовлює при підготовці прогнозу виділення центральної ланки в її багатofункціональній структурі. Сільські території належать до складних відкритих систем, які безпосередньо пов'язані з особливостями розвитку економіки загалом на відповідних етапах, а також з інтересами та запитам населення даної території. У них перетинаються інтереси різних ланок і компонентів системи, видів економічної діяльності, підпорядковуючись закономірностям попиту і пропозиції. Цей розвиток як об'єктивний процес не є остаточно визначений та має тенденцію до постійних змін, зумовлених цінностями, інститутами і політикою [3, с. 380].

Метою представленого дослідження є з'ясування концептуальних підходів до прогнозування розвитку сільських територій, виходячи з їх особливостей, та визначення можливостей використання економіко-математичних методів у прогнозних розрахунках.

© Є.І. Бойко, 2011.

Сільські території відрізняються між собою за різними величинами тих чи інших ознак. Справа в тому, що сільські території характеризуються низкою спільних ознак, однак значення цих ознак не є однаковим для всіх сільських територій. Є суттєві відмінності в сферах виробничо-господарській, рекреаційній та інших видах діяльності. Суттєві відмінності спостерігаються між гірськими і рівнинними сільськими територіями.

У ширшому розумінні відмінності між регіонами за такими показниками, як частка зайнятого населення в сільському господарстві, відношення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції до виробництва промислової продукції та інші наведені в роботі [3, с. 32].

Для обґрунтування передумов для прогнозних розрахунків стосовно розвитку сільських територій потрібен всесторонній і узгоджений підхід. Такий підхід повинен складатися з трьох ключових напрямків, які повинні здійснюватись послідовно.

Першим напрямком є виявлення і опис проблем розвитку сільських територій, що включає визначення границь конкретних умов вирішення проблем, виявлення можливих альтернатив визначення пріоритетів і методів та ін.

Другим напрямком може бути постановка мети і цілей. Дослідження за цим напрямком повинні бути спрямовані на визначення проміжних та перспективних цілей. Визначення цілей складуть основу для діяльності і виміру результатів. Як передумову визначення більш конкретних задач можна використовувати такі загальні цілі: забезпечення свободи вибору варіантів розвитку сільських територій; зведення до мінімуму різких коливань цін на сільськогосподарську продукцію; підтримка таких темпів зростання масштабу виробництва, що здатні забезпечити підвищення рівня і якості життя сільських жителів; збалансованість вимог до незабруднення навколишнього середовища.

Третій напрямком пов'язаний з безпосередньою розробкою прогнозів розвитку сільських територій. Розрахунок прогнозних показників розвитку сільських територій тісно пов'язаний з ресурсними можливостями регіону. До уваги потрібно прийняти тезу, що основним засобом збільшення обсягів виробництва є сучасні технології сільськогосподарського виробництва в поєднанні з ціновим механізмом.

Розробка стабільної збалансованості і послідовної урядової політики також важлива для майбутнього сільськогосподарського виробництва, як і сучасні передові технології. Без стабільності не варто очікувати вкладень великого капіталу в розвиток сільських територій. Однією з найсерйозніших економічних проблем сьогодні, яку потрібно аргументовано враховувати при розробці прогнозів розвитку сільських територій, є постійне зростання в останнє десятиліття рівня інфляції.

Серед недавніх подій, які створили умови для прискорення інфляції, стали від'ємне сальдо в зовнішній торгівлі, нестача деяких видів продовольчих товарів, різкий стрибок цін на енергетичні продукти, зниження ділової активності у всіх розвинених країнах, девальвація долара, дефіцит державного бюджету України.

Тенденції до збільшення бюджетного дефіциту обумовлені відсутністю ефективних заходів щодо подолання корупції та зменшення частини тіньової економіки, яка сьогодні за підрахунками спеціалістів складає 35-45% від ВВП, наявність необґрунтованих пільг для значної частини громадян. Тягар наведених обставин є не тільки обтяжливим, але й руйнівним для економіки загалом.

Потрібно брати до уваги, що можливості української економіки мають свої межі. Інфляція неминуча, коли сукупні вимоги до економіки перевищують її можливості, а перевищені запити покриваються бюджетним дефіцитом і емісійними можливостями банківської системи та Національного банку України.

Є ще одна важлива проблема – напрямки використання інвестиційних коштів. Стратегія, яка пов'язана з покращенням умов навколишнього середовища і економією використання природних ресурсів сільських територій, передбачає затрати капіталу. При цьому на поліпшення навколишнього середовища повинен спрямовуватись додатковий капітал. Таке інвестування означає відволікання капіталу з потоку нових вкладень у виробництво і відсутність швидкої економічної віддачі. Отже, при прогнозуванні розвитку сільських територій потрібно з загальної величини інвестицій виділити частку інвестицій, яка спрямовується на покращення стану навколишнього середовища.

Ці припущення щодо ефективного використання капіталу достатньо довільні, оскільки вони можуть перебільшувати або недооцінювати дійсну потребу в капіталі, пов'язану з поточними природоохоронними заходами. Однак якісна природа цих припущень ґрунтується на усталених залежностях – суттєвих зв'язках між витратами капіталу і їх економічною ефективністю, з одного боку, та ефективністю використання матеріальних ресурсів і втратами навколишнього середовища – з другого.

Сучасне виробництво і споживання є вирішальним фактором формування несприятливих екологічних умов. У сільському господарстві відбувається відносне і абсолютне скорочення вільних площ, котрі, по-перше, виконують роль резервуарів екологічної системи, а по-друге, слугують основою відтворення природних підсистем, яким завдається велика шкода нераціональним внесенням мінеральних добрив і особливо пестицидів, намагання будь-якою ціною отримати високі врожаї, зокрема за рахунок спеціалізації (наприклад, щорічні посіви на одній і тій же площі ріпаку).

Удосконалення технологій дозволило значно зменшити або навіть повністю ліквідувати деякі форми забруднення навколишнього середовища. Однак успіхи у вирішенні екологічних проблем, які досягнуті на основі інноваційної діяльності, можуть бути недостатніми при незадовільній організації сільськогосподарських робіт. І цю обставину досить важливо враховувати при прогнозних розрахунках за допомогою методу експертних оцінок.

Оскільки сільські території є складними системами з прямими і зворотними зв'язками, на які мають безпосередній вплив як ендегенні, так і екзогенні чинники, то для їх дослідження і розробки прогнозів їх розвитку потрібні моделі системного аналізу.

Системний аналіз являє собою спосіб опису і математичного моделювання взаємодії основних елементів системи з метою дослідження дії динамічних параметрів. Основною особливістю методів системного аналізу є дослідження і моделювання зворотних зв'язків. Методи системного аналізу забезпечують достатню глибину і широту моделювання нелінійних форм зворотних зв'язків. До цього потрібно зауважити, що при збільшенні горизонту прогнозування значення нелінійних залежностей і зворотних зв'язків в соціально-економічних моделях зростає.

Усі моделі, починаючи з простих і закінчуючи складними математичними конструкціями, мають відповідні елементи суб'єктивних оцінок. Ця ознака проявляється у формі вибору змінних і побудові з них системи рівнянь, а також прогнозів екзогенних змінних. Для прикладу, сільські території мають дуже складний характер взаємодії соціальних, політичних, економічних і технологічних чинників. В таких умовах методологія системного моделювання повинна бути доповнена відомими методами прогнозування – експертними кількісними і якісними оцінками. Причому прогнози, які розроблені методами експертних оцінок, не є складними і не викликають труднощів для сприйняття.

Важливе значення при розробці прогнозів на основі оптимізаційних економіко-математичних моделей має підготовка вхідної інформації, визначення сукупності показників, кожний з яких повинен достатньо повно відображати результати перебігу відповідного процесу, агрегування показників з метою відображення сукупної дії відповідних чинників. Однак, слід зазначити, що агреговані показники і агреговані форми моделі можуть знизити точність прогнозу.

Значна кількість прогнозних моделей враховує майбутні структурні зміни на основі тенденцій, які мали місце в минулому. Механічна екстраполяція на майбутнє сформованих у минулому співвідношень, пропорцій та структур може бути значно модифікована, якщо в модель прогнозу включити передумови, які змінюються в часі.

Значні недоліки в моделюванні розвитку сільських територій можуть бути викликані передумовами сценаріїв, які стосуються термінів і напрямків структурних змін у виробничо-господарській діяльності. Якщо ці передумови описані помилково, то будуть сформовані хибні прогнози.

Складність проблеми полягає і у врахуванні в прогнозних розрахунках кон'юнктури ринку, наслідків зміни співвідношень попиту і пропозиції. Дані обставини мають важливе значення для відображення динаміки цін на продовольчі товари в економіко-математичних моделях. При цьому важливим є врахування присутності в ціноутворенні регулювання державних органів. Якщо в закономірностях ринкового ціноутворення наявні елементи регулювання, то можна вважати, що вони зберуться в перспективі. Модель прогнозу розвитку сільських територій не бере до уваги короткострокові економічні коливання. Прогнозування траєкторій зростання сільськогосподарської продукції, і особливо стосовно збільшення врожайності окремих культур, є по суті трендами, навколо яких з різних об'єктивних та суб'єктивних причин відбувається коливання темпів приросту.

Відхилення фактичних темпів зростання сільськогосподарського виробництва, особливо окремих видів культур від стійких значень тренду, можуть відбуватись з різних причин, серед яких основними є висока кон'юнктура попиту як на вітчизняному, так і на світовому ринку, і які між собою є взаємозалежні, недовикористання посівних площ за відповідними культурами, спекулятивні маніпуляції з боку крупних гуртовиків.

Прогноз зростання обсягів сільськогосподарських продуктів на засадах факторних моделей визначається достовірними гіпотезами підвищення ефективності основних ресурсів сільськогосподарського виробництва. Основними чинниками зростання ефективності є підвищення якості обробки землі, затрат живої праці, механізації сільськогосподарських виробничих процесів або підвищення рівня основного капіталу і ефективне поєднання праці і капіталу в процесі вирощування і виготовлення сільськогосподарських продуктів.

Основні проблеми підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва пов'язані не стільки з труднощами пошуку додаткових можливостей його подальшого зростання, скільки з усвідомленою необхідністю подолати численні бюрократичні перешкоди щодо реалізації сільгосппродуктів, тінізації зернового ринку та суміжних з ним ринків, заборона з боку влади на купівлю зерна за готівковий розрахунок та ін. Таким чином, очевидна тенденція посилення адміністративного тиску на ринок сільгосппродуктів. Зрозуміло, що такі серйозні обставини повинні враховуватися при побудові трьох сценаріїв прогнозування розвитку сільських територій.

Оскільки ґрунтовний опис відтворювальних процесів в одній моделі є безперспективний, основним елементом моделей розвитку сільських територій може бути виробнича функція, яка пов'язує виготовлення сільськогосподарських продуктів та інвестиційних товарів з якістю землі, затратами праці і капіталу та

рівнем їх сумарної економічної ефективності. До того ж, у функції зафіксований один із фундаментальних економічних постулатів теорії рівноваги, що попит не може перевищувати пропозицію. Функція зростання якості землі є складовою виробничо-господарського потенціалу сільських територій, змінна капіталу описується рівнянням його нагромадження у виразі обсягу капіталу відповідного року через його величину в попередньому періоді. Величина інвестицій залежить від вибору траєкторії розвитку сільських територій або від темпів приросту передбачених прогнозом сільськогосподарського виробництва. Змінна затрат живої праці у виробничій функції описується рівняннями росту робочої сили, чисельністю і її динамікою з урахуванням загальної демографічної ситуації в регіоні.

Що стосується впровадження інновацій в сільськогосподарське виробництво, то їх динаміка може екстраполюватись з тенденцій, які склалися в регіоні і країні.

Окремим є вид економіко-математичних моделей, в яких може бути відображена діяльність виробників сільськогосподарської продукції щодо задоволення запитів ринку на ті чи інші види товарів. У них має бути описана залежність, яка відображає пропозицію споживчих та інвестиційних товарів, а також функції попиту на затрати факторів сільськогосподарського виробництва, які будуються на основі принципу максимізації прибутку при зміні відносних цін факторів виробництва при відповідних обмеженнях.

Доцільно використовувати в передпрогнозах розрахунки таблицю «затрати–випуск», яка дозволяє відслідкувати ланцюг зв'язків від витрат первинних чинників виробництва до формування проміжкових потоків і кінцевого продукту. Схема «затрати–випуск» дозволяє об'єднати різні процеси виготовлення продукції на сільській території в єдине ціле. Таке об'єднання здійснюється шляхом формування балансових рівнянь, які показують взаємозв'язок між виготовленням кожного виду сільськогосподарської продукції і попитом на неї на ринку.

За допомогою моделі «затрати–випуск» можна проаналізувати залежність між вартістю кожного виду продукту і загальною величиною його первинних і проміжкових витрат.

Основна мета використання економетричних методів для моделювання розвитку сільських територій полягає в аналізі взаємодії пропозиції і попиту. При агрегуванні показників розвитку сільських територій об'єктом аналізу є зв'язки між затратами капіталу, праці, енергетичних і матеріальних ресурсів та прибутковістю.

Загальний обсяг виробництва сільськогосподарських культур сільської території визначається площею оброблених земель і їх врожайністю, а врожайність є функцією затрат на придбання техніки, добрив, пестицидів та інших агротехнічних ресурсів. Фактично в усіх важливих виробничих процесах виготовлення сільськогосподарської продукції використовуються три основні види ресурсів: земля, праця, капітал. Кожний з цих видів ресурсів робить свій відповідний внесок у результати виробництва. Коли показники часткової ефективності змінюються в більшу сторону, появляється і зростання сумарної ефективності.

Правові, організаційні, соціальні та економічні основи прогнозування висвітлено у Законі України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» [6]. В законі визначено загальний порядок розроблення, затвердження та виконання відповідних прогнозних документів щодо економічного і соціального розвитку. В ньому прогнозування економічного і соціального розвитку визначається як «... передбачення напрямків розвитку країни, окремих галузей економіки або окремих адміністративно-територіальних одиниць, можливого стану економіки

та соціальної сфери в майбутньому, а також альтернативних шляхів і строків досягнення параметрів економічного і соціального розвитку» [6].

Робота на державному рівні щодо вдосконалення концептуальних засад триває й сьогодні. Про це свідчить низка документів, які мають відношення до прогнозування економічного і соціального розвитку. Зокрема, у 2006 р. Кабінет Міністрів України схвалив концепцію вдосконалення системи прогнозних і програмних документів з проблем соціально-економічного розвитку України.

Прогнозування розвитку сільських територій передбачає визначення цілей і завдань розвитку та встановлення величин основних ресурсів, спосіб їх використання при реалізації прогнозних завдань і джерела фінансування [2]. Потрібно зазначити, що сільські території є своєрідною системою, якій притаманні різнокомпонентна, ієрархічна побудова, і в той же час на неї має значний вплив природний чинник. При визначенні пріоритетних цілей розвитку сільських територій необхідно усвідомлювати наявність раціонального співвідношення між потребами економічного, соціального і екологічного розвитку, оскільки наявні і позичкові ресурси обмежені. При цьому не повинно залишатись поза увагою врахування загальнодержавних, регіональних інтересів та інтересів сільських громад.

Поєднання вказаних інтересів повинно відбуватися шляхом реалізації державної політики, яка враховувала б реалії сільських територій і сприяла зростанню участі сільських громад у вирішенні завдань розвитку сільських територій. Це створює умови для спільних дій різних інституцій та місцевого самоврядування у виконанні різного роду цільових програм відтворення сільських територій. Цільове призначення програм повинно передусім спрямовуватись на активізацію в сільських територіях різних видів економічної діяльності. Такий підхід сприятиме зростанню зайнятості сільського населення, його доходів і, безумовно, сприятиме покращенню демографічної ситуації на селі. Остання обставина набуває особливого значення в умовах скорочення чисельності населення.

При прогнозуванні розвитку сільських територій необхідно враховувати зміни в організації сільськогосподарської діяльності, зокрема кластерний підхід, який передбачає комплексний розвиток територій (сільське господарство, переробна промисловість, надання рекреаційних послуг).

Оптимізація функціональності сільських територій лежить у площині ефективного використання наявних ресурсів, особливо людського капіталу села та його реалізації у різних видах діяльності на відповідній території, що сприятиме комплексному розвитку сільських територій.

Обґрунтування розвитку сільських територій обумовлює необхідність застосування математичних методів і розробки формалізованих моделей для прогнозування перебігу цього процесу.

Процес розвитку сільських територій характеризується такими положеннями:

- сільська територія розглядається як велика система, що складається з виділених підсистем, мета функціонування кожної з них підпорядкована загальній меті функціонування всієї системи і при побудові якої використовуються загальні принципи кібернетики – такі, як зворотній зв'язок, ієрархічність, саморегулювання, моделювання та ін.;
- широке використання різних економіко-математичних моделей;
- процес управління розвитком сільських територій здійснюється на засадах формування, передачі, збереження, переробки і використання інформації.

Складність процесу управління розвитком сільських територій обумовлена наявністю багатьох агротехнічних, економічних і соціально-правничих аспектів її функціонування.

З точки зору прогнозування розвитку сільських територій, коли йдеться про складну систему, доцільно розглядати і описувати один із цих аспектів, який обирається, виходячи з цілей дослідження.

Дотримання принципу оптимальності досягається на основі аналізу різних варіантів розв'язку і вибором критерію оптимальності. У випадку складних систем критерій оптимальності повинен вибиратися для кожної зі складових системи з врахуванням відповідності їх загальному показнику оптимальності всієї системи.

Особливе місце в розвитку сільських територій займає підсистема сільськогосподарської діяльності, оскільки її показники характеризують основні результати економічної діяльності території. В даній підсистемі здійснюється програмування виробництва сільськогосподарської продукції, балансування видів сільськогосподарських культур, виробництво м'яса і молочних продуктів, визначення витрат виробництва, прибутку і рентабельності.

Моделювання основних задач підсистеми полягає в моделюванні основних показників сільськогосподарської діяльності, а саме: обсягів сільськогосподарської продукції, затрат капіталу і праці, витрат енергії і матеріалів та сировини, рівня економічної ефективності на даній сільській території.

Грунтовний аналіз показників функціонування виробництва сільської території надає дані для побудови загальної моделі функціонування багатоступеневої системи і визначення її основних параметрів. У загальній моделі визначаються відповідно до прийнятого критерію оптимальності основні передумови і обмеження.

В основу розробки економіко-математичних моделей прогнозування розвитку сільських територій повинні бути покладені теоретичні концепції функціонування багатоступневих складних динамічних систем.

Структура економіко-математичних моделей обумовлюється специфікою сільських територій, диференціацією напрямків їх розвитку.

Економіко-математична модель прогнозування розвитку сільської території – це система економічних і організаційних принципів, які визначають методи прогнозування, зв'язки і взаємні залежності її елементів і форми організації дії в керуючих і керованих підсистемах у процесі здійснення господарської діяльності.

Виділення задач у прогнозуванні розвитку сільських територій має на меті: прискорення розробки прогнозів і скорочення розривів між ними і оперативним програмуванням, економічне обґрунтування програм розвитку сільських територій та підсилення при цьому розрахункової основи як самих програм, так і можливих корегувань їх при можливих відхиленнях у процесі виконання, забезпечення послідовності і неперервності, здійснення як оптимізаційних, так і не оптимізаційних розрахунків.

При визначенні кола першочергових задач, призначених для прогнозування розвитку сільської території, потрібно враховувати важливість тієї чи іншої задачі для розвитку сільської території, обсяг, характер, достовірність і стабільність інформації для розрахунку відповідних показників.

Використання математичних моделей у прогнозуванні створює широкі можливості для прогнозування розвитку сільської території на якісній основі. Воно дозволяє визначити не тільки кількісні співвідношення між окремими складовими сільської території і сторонами відтворення, але й розглядати їх з якісної сторони, тобто знаходити співвідношення, які забезпечують економічність сільськогосподарської діяльності та її ефективність. Це досягається за допомогою економіко-математичного моделювання основних показників, зокрема наявності і величини доходу на даній сільській території, раціонального використання

земельних ресурсів, основного капіталу і оборотних засобів, обсягів реалізації сільськогосподарської продукції та інших важливих показників.

Потрібно також брати до уваги, що сукупний обсяг продукції сільської території використовуватиметься за чотирма напрямками: на особисте споживання, на інвестиції, державні закупки і продукти на експорт. Відповідно і ціни на окремі види сільськогосподарської продукції за наведеними напрямками також будуть різні.

Розв'язок оптимальних задач розвитку сільських територій являє собою самостійну стадію прогнозування. При цьому головна вимога стосовно побудови моделей функціонування сільськогосподарського виробництва полягає в тому, щоб результати цих задач відповідали реалізації народногосподарських цілей розвитку сільськогосподарського виробництва.

Оптимальний розвиток сільських територій передбачає розв'язок низки задач, пов'язаних із визначенням найефективнішої структури сільськогосподарських культур для даної сільської території, оптимального обсягу продукції за видами культур, знаходження оптимального співвідношення між ними в сенсі обсягів і спеціалізації території з врахуванням особливостей сільської території з точки зору раціональних зв'язків з переробними підприємствами і споживачами.

Економіко-математичне моделювання задач прогнозування розвитку сільської території і її спеціалізації може здійснюватися у варіантній формі, коли результатами розв'язку є пошук використання того чи іншого варіанта розвитку сільської території, а також в безваріантній формі, коли визначається можливий обсяг сільськогосподарської продукції, виходячи з того чи іншого критерію розвитку сільської території загалом.

При цьому необхідно враховувати обмежуючі чинники, які визначаються конкретними умовами сільської території. Такими обмеженнями, зокрема, можуть бути запити ринку щодо виробництва різних видів сільськогосподарських продуктів з врахуванням їх взаємозамінності і ввезення зі сторони, якість і величина земельних угідь і ріллі, трудові ресурси та наявність відповідних технологій і техніки тощо.

При локальному підході до розв'язку задач оптимального розвитку сільських територій для визначення цих обмежень може виникнути потреба в попередньому розв'язку низки інших задач.

Для сільських територій важливе значення має організація глибокої переробки сільськогосподарських продуктів, що значно підвищує ефективність її діяльності. Наявність декількох варіантів для заданого періоду в динамічній задачі означає, що на перспективу передбачається декілька можливих напрямків розвитку сільської території, з яких обирається один, найоптимальніший. У динамічній моделі можуть розглядатися і завдання, пов'язані з переспеціалізацією сільськогосподарського виробництва. Як варіанти багатопродуктової задачі можуть розглядатися різні обсяги виробництва сільськогосподарських продуктів, різна їх структура, зміна спеціалізації в різні періоди, задачі розвитку несільськогосподарського виробництва та ін. Модель багатопродуктової задачі як статичної, так і динамічної, може мати різні модифікації залежно від жорсткості в обмеженнях і критеріях оптимальності.

Крім цього, потрібен економіко-математичний аналіз стосовно коректності сформульованих задач прогнозування розвитку сільських територій, який повинен передбачати можливість їх ефективної реалізації як задач лінійного програмування, задач нелінійного програмування та інших специфічних задач програмування.

Моделі прогнозування розвитку сільських територій передбачають розрахунки відповідних варіантів прогнозу за різними критеріями оптимізації, які характеризують ефективність сільськогосподарського виробництва за умови введення в моделі низки обмежень з різним ступенем жорсткості. Це дозволяє

визначити стійкість оптимальних розрахунків, а також ступінь впливу різних чинників на формування обсягів виготовлення сільськогосподарської продукції та структури сільськогосподарських культур.

Вибір економіко-математичних моделей для прогнозування розвитку сільських територій викличе також достатньо великі складнощі, які можуть виникати при визначенні числових параметрів прогнозу, зокрема нормативів та деяких інших показників вхідної інформації, які б дозволили коректно записати функціональну залежність результатуючих показників розвитку сільської території.

Список використаних джерел

1. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку : інформ.-аналіт. збірник. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2008. – 292 с.
2. Алаев Э. Б. Социально-экономическая география : понятийно-терминологический словарь / Э. Б. Алаев. – М. : Мысль, 1983. – 350 с.
3. Афанасьев Л. До визначення однорідності регіонів України за рівнем економічного розвитку та галузевої структури економіки / Л. Афанасьєв, Н. Лисак // Економіка України. – 2008. – №2. – С. 30-32.
4. Бородіна О. Сільський розвиток в Україні: проблеми становлення / О. Бородіна, І. Прокопа // Економіка України. – 2009. – №5 (570). – С. 59-67.
5. Геець В. М. Перспективи аграрних трансформацій та їх вплив на розвиток подій в економіці України / В. М. Геець ; Розвиток аграрної економічної науки в Україні та її завдання в умовах освоєння ринкової системи господарювання : Матеріали Восьмих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників (Київ, 20-21 червня 2006 р.). – К. : ННЦ «ІАЕ», 2006. – С. 15-18.
6. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2000. – №25.
7. Колодко Г. В. Мир в движении / Г. В. Колодко ; пер. с польск. – М. : Магистр, 2009. – 575 с.
8. Онищенко О. Сільський розвиток: основи методології та організації / О. Онищенко, В. Юрчишин // Економіка України. – №10 (539). – С. 4-13.

Бойко Е.И. Концептуальные подходы к прогнозированию развития сельских территорий.

Освещены проблемные вопросы прогнозирования развития сельских территорий, очерчены их особенности, определены основные предпосылки для проведения прогнозных расчетов. Обоснована целесообразность использования методов системного анализа и экономико-математических моделей для построения прогнозов развития сельских территорий.

Ключевые слова: сельские территории, прогнозирование, развитие, экономико-математическое моделирование.

Boiko Ye.I. Conceptual Approaches to Forecasting the Development of Rural Areas.

The problems of forecasting the development of rural areas are covered; their features are outlined, basic preconditions for predictive calculations are determined. Advisability of using the methods of system analysis and mathematical-economic models for building the forecasts of development of rural areas is grounded.

Keywords: rural areas, forecasting, development, economic-mathematical modeling.

Надійшло 23.03.2011 р.